

УДК 338.242.2
JEL M21

Говорунов О.Г., аспірант,
КНУ імені Тараса Шевченка,
генеральний директор ТОВ «РОЙВІКС»

ЖИВУЧІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА УМОВАХ НЕПЕРЕДБАЧУВАНOSTI

Досліджене поняття стійкості в контексті діяльності підприємства в умовах невизначеності.

Економісти застосовують поняття «стійкість» для характеристики підприємства, що провадить діяльність в умовах невизначеності. Незважаючи на численність наукових робіт, присвячених різним аспектам стійкості підприємства, це поняття та його різновиди (економічна стійкість, фінансова стійкість тощо) залишаються дискусійними. До того ж в переважній більшості визначень цього поняття не враховуються непередбачувані зміни умов функціонування підприємства, що виходять за межі планованих або очікуваних коливань.

Проаналізоване поняття «живучості» в теорії систем, технічних науках, економіці. Для характеристики підприємства в умовах непередбачуваності запропоновано визначення «живучості підприємства».

Ключові слова: живучість, непередбачуваність, підприємство, прогнозування, стійкість.

Постановка проблеми. Для світової економічної ситуації останніх десятиріч характерні прояви подій та явищ, які до самого їх настання зазвичай вважаються неможливими, або сама сутність яких взагалі не є предметом прогнозів та обговорень. Такі ситуації не тільки завдають шкоди підприємствам, а й є причинами знищення (банкрутства, поглинання тощо) навіть найповажніших компаній, лідерів світового ринку, інколи — з понад віковою історією. Для переважної більшості українських підприємств непрогнозовані, неочікувані, тобто непередбачувані зміни в економіко-політичному середовищі останніх років також стали критичними, а для значної кількості — фатальними. Та загрозу підприємству можуть становити й непередбачувані події внутрішньої для підприємства природи. Власники, керівники та працівники підприємств дедалі частіше обговорюють можливість «виживання» їх підприємств у таких умовах. Отже, необхідно з'ясувати, яка характеристика підприємства відображає його здатність долати або ж використовувати з вигодою для себе непередбачувані зміни внутрішнього та зовнішнього характеру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання поведінки та розвитку підприємства в нестабільному, мінливому середовищі досліджено в роботах багатьох українських та зарубіжних науковців. Серед них, наприклад: В. Аверін, С. Анохін, О. Ареф'єва, М. Асаул, О. Бакунов, С. Бараненко, О. Бодров, І. Брянцева, А. Василенко, Д. Добрий, К. Ерроу, В. Іванов, В. Ільчов, Г. Клейнер, Д. Коллінз, Ю. Климантович, О. Колодізев, І. Костирко, М. Лазарева, М. Лапуста, Л. Лахтіонова, В. Мальгін, А. Матвійчук, Г. Мінцберг, О. Міхальов, В. Момот, С. Недосекін,

С. Нікешин, С. Пілецька, Н. Псарьова, Б. Серебряков, Л. Синиця, В. Ткачук, Т. Уманець, Н. Шандова, В. Шеметов, А. Шмідт, В. Ячменьова та багато інших.

Невирішені складові загальної проблеми. Нерозкритим залишається питання поведінки підприємства в умовах непередбачуваності, коли можливості підприємства не дозволяють йому знизити рівень невизначеності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є пошук поняття, яке характеризуватиме здатність підприємства долати непередбачувані зміни внутрішньої та зовнішньої природи, або використовувати їх з вигодою для себе.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці багатьох країн для характеристики підприємства в умовах невизначеності використовують поняття «стійкість». Однак, незважаючи на багаторічний досвід застосування цього поняття відносно соціально-економічних систем, воно й досі залишається дискусійним, що відмічають, зокрема, автори робіт [1–10] та інших, присвячених дослідженню тих чи інших аспектів стійкості підприємств та її різновидів — економічної, стратегічної, фінансової, конкурентної, комерційної, організаційно-структурної, функціональної тощо. Мабуть, найкращим чином ситуацію з категорією стійкості взагалі та, особливо, із застосуванням цього поняття для характеристики підприємства відображає преамбула визначення поняття «стійкість» у «Математичному енциклопедичному словнику»: «стійкість — термін, що не має чітко визначеного змісту» [11, с. 604]. Утім, вчені, що досліджують питання поведінки підприємства в сучасних економічних умовах, не залишають спроб систематизувати та узагальнити численні визначення інших авторів, та розробити свої дефініції. Так, В. Ячменьова, зібравши десятки визначень стійкості та провівши їх морфологічний аналіз, пропонує розглядати стійкість підприємства як синтетичну характеристику його діяльності, «що відображає здатність підприємства зберігати в заданих межах параметри діяльності в умовах постійного впливу зовнішнього середовища, яке є невизначеним і таким, що постійно змінюється, шляхом такого упорядкування його технічних, економічних, екологічних наукових і соціальних ресурсів, при якому підприємство як економічна система здатне знаходитись у стані рівноваги за часом та в просторі» [10, с. 50]. М. Асаул пропонує наступне формулювання поняття економічної стійкості організації: «рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість та нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного зростання в довгостроковій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх та внутрішніх факторів» [12, с. 12]. М. Лазарева сформулювала таке узагальнене визначення: «стійкість — це властивість системи — фірми (властивість системи «С»), що характеризує її здатність реалізувати цільову функцію при збереженні параметрів у заданому діапазоні стабільності (збігатися за ознаками «О» до і після змін «З») при зовнішніх / внутрішніх збудженнях (викликаних дією факторів «Ф») завдяки управлінським (компенсаторним) діям» [4, с. 54]. Л. Лахтіонова, детально проаналізувавши 36 груп думок стосовно визначення фінансової стійкості суб'єкта господарювання, вважає доцільним визначити фінансову стійкість суб'єкта господарювання як «такий стан фінансових ресурсів, за якого суб'єкт ринкової та змішаної економіки, вільно

маневруючи грошовими коштами, здатний шляхом їх ефективного використання забезпечити безперервні процеси своєї операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, а також витрати на їх розширення та оновлення, появу їх нових напрямів та складових» [5, с. 71].

Але, незважаючи на цілу низку наукових робіт, в яких відображені результати аналізу існуючих та наведені обґрунтування нових визначень поняття «стійкості» відносно діяльності підприємства, ця категорія залишається неоднозначною. Нам близька думка Л. Синиці щодо цього: «аналіз і порівняння поняття «економічна стійкість підприємства» у різних авторів дозволяє визначити, що вони або мають надто загальний характер (як можливість системи витримувати зовнішні впливи), або, навпаки, мають надто вузьку орієнтацію (як предмет якогось спеціального дослідження). Тому існуючі визначення не можна визнати універсальними, такими, що відповідають конкретним обставинам існування економічних об'єктів» [7, с. 42].

Систематизуючи та узагальнюючи визначення поняття «стійкості», вчені також виділяють окремі підходи до розуміння цього поняття. Кількість таких підходів, на відміну від кількості власне дефініцій, відносно обмежена. Так, С. Пілецька за результатами аналізу багатьох визначень економічної стійкості підприємства в економічній науці, виділяє чотири підходи до розгляду цього поняття [6, с. 35]:

- економічна стійкість як забезпечення рентабельного, ефективного функціонування, основа досягнення конкурентних переваг;
- економічна стійкість як здатність адаптуватися до змін умов господарювання;
- економічна стійкість як стан функціонування, який характеризується динамічною рівновагою економічної системи та її ефективним розвитком;
- ототожнення поняття економічної і фінансової стійкості.

Аналогічне або близьке за сутністю групування підходів до визначення поняття стійкості або економічної стійкості зустрічається і в дослідженнях інших авторів, наприклад, В. Ячменьової [10, с. 50], О. Бакунова та О. Сергєєвої [2, с. 11], Ю. Краснощоків [13, с. 208] тощо.

Щоб визначити, який з цих підходів є найбільш близьким для характеристики підприємства, що провадить свою діяльність в умовах непередбачуваності, згадаємо сутність непередбачуваності в контексті діяльності підприємства. В роботі [14] ми визначили непередбачуваність як такий різновид невизначеності, яка є необроблюваною конкретним підприємством, тобто такою, знизити рівень якої підприємство доступними йому засобами не може. Тож в умовах непередбачуваності підприємство мусить адаптуватися до змін зовнішнього оточення та внутрішнього середовища. Отже, найближчим з підходів до визначення стійкості, з точки зору застосування цього поняття як характеристики підприємства в умовах непередбачуваності, є другий з виділених С. Пілецькою підходів: економічна стійкість як здатність адаптуватися до змін умов господарювання [6, с. 35].

Однак в цьому випадку, як і в багатьох інших, поняття стійкості в контексті підприємства, як складної, динамічної соціально-економічної системи, спирається на розуміння стійкості в теорії систем. У загальній теорії систем стійкість

визначається як «властивість системи С співпадати за ознаками {П} до та після змін {З}, викликаних дією факторів {Ф}» [15, с. 97]. З теорії управління відомо, що складна система здатна адаптуватися, якщо зміна її параметрів відбувається у визначених межах. Якщо ж зміна перевищує можливість адаптивного розвитку системи, така система втрачає стійкість [16, с. 277]. Однак умови непередбачуваності саме й характеризуються можливістю непрогнозованих за масштабом, часом настання та тривалістю змін як внутрішніх параметрів системи — підприємства, так і зовнішніх параметрів його складного оточення. З цієї точки зору стійкість як характеристика здатності підприємства адаптуватися до змін умов господарювання застосовна тільки за умови прогнозованості таких змін, визначеності їх діапазону.

Окремі автори розширюють поняття стійкості, як характеристики здатності підприємства адаптуватися до змін. Так, Т. Уманець та О. Дарієнко вважають, що «стійкість функціонування підприємства — це комплексна характеристика суб'єкту підприємницької діяльності щодо здатності виконувати базові та нові функції незалежно від характеру зовнішніх впливів, у тому числі на основі якісної зміни власної структури» [9, с. 55]. О. Ареф'єва за результатами аналізу низки визначень поняття «стійкість» та підходів до розуміння цієї категорії, пропонує під поняттям економічної стійкості підприємств розуміти «сукупність взаємообумовлених і взаємопов'язаних складових галузі (фінансову, виробничу, кадрову, маркетингову, інвестиційну та управлінську), які за будь-яких умов забезпечують запас міцності діяльності підприємством і збалансований процес їхнього функціонування ... економічна стійкість підприємства передбачає такий стан підприємства, коли забезпечується максимально ефективна і доцільна робота всіх його елементів» [1, с. 14]. Тут йдеться вже про здатність підприємства адаптуватися до будь-яких змін (а не тільки у визначених межах), причому — змінюючи, за необхідності, власну структуру.

Однак такий підхід до визначення стійкості, по-перше, зустрічається достатньо нечасто. По-друге, він дещо суперечить розумінню стійкості з точки зору теорії систем, де для характеристики поведінки системи в умовах непередбачуваного або катастрофічного характеру використовується поняття «живучість». Мабуть, вперше це поняття було застосовано адміралом С. Макаровим у другій половині XIX ст. Так, аналізуючи елементи, з яких складається бойова сила судна, він зазначає: «здатність судна продовжувати бій, маючи пошкодження у різних бойових частинах, — є другим дуже важливим елементом оборонної сили суден, який не має ще своєї назви, але який інколи звать живучістю» [17, с. 16]. З математичної точки зору питання живучості вперше були розглянуті Ф. Ланчестером на початку XX ст. у контексті повітряного бою. У подальшому поняття живучості почало використовуватися не тільки в судноплавстві та авіації (де воно є одним з ключових у системі питань збереження життя людей, вантажів та власне суден), й не тільки в військовому контексті, але й в інших галузях науки та практики.

Відповідно до «Словника з кібернетики», «живучість системи — здатність системи до збереження своїх основних функцій, хоча б при зниженій ефективності

системи, при впливі факторів катастрофічного характеру» [18, с. 172]. В. Крапивін під живучістю системи розуміє «її здатність активно протистояти впливу зовнішніх сил, довгий час зберігати з урахуванням ймовірностей стану системи, при яких вона ще залишається працездатною, свої характеристики й забезпечувати виконання своїх функцій за визначених методів та умов її експлуатації» [19, с. 5]. Дж. Ван Гіг під живучістю системи має на увазі її здатність залишатися в області стійкості [20, с. 620]. Ю. Стекольников, узагальнюючи низку визначень поняття живучості, пропонує наступне визначення: «живучість — властивість, що характеризує здатність системи ефективно функціонувати при отриманні пошкоджень (руйнувань) або відновлювати таку здатність протягом заданого часу» [21, с. 10].

Поняття живучості наразі продовжують активно застосовувати у військових науках, а також при дослідженні, моделюванні та проектуванні складних технічних, зокрема — енергетичних, обчислювальних тощо, систем. Так, Р. Кайдалов, Г. Маренко, А. Ковтун стверджують, що живучість як властивість системи «характеризує її здатність виконувати основні функції (хоча б і з припустимою втратою якості їх виконання) при відмові її елементів у процесі впливу на систему або окремі її елементи несприятливих факторів (внутрішньої природи або зовнішнього середовища), у тому числі непередбачених нормальними умовами експлуатації» [22, с. 58]. В. Гуляєв, А. Додонов, С. Пелехов визначили живучість як «...властивість технічних об'єктів продовжувати ефективно виконувати покладені на них функції при відмові будь-яких компонентів, що входять до їх складу» [23, с. 40]. У подальшому А. Додонов разом з Д. Ланде розглядають живучість як здатність системи «адаптуватися до нових, не передбачуваних умовам функціонування, протистояти небажаним впливам за одночасної реалізації основної функції» [24, с. 5]. А в роботі [25] А. Додонов, М. Кузнєцова, О. Горбачик відмічають, що «властивість живучості дозволяє складній системі зберігатися як цілому в екстремальних для неї умовах, пристосовуватися до них, змінюючи поведінку, структуру, загальносистемну ціль функціонування» [25, с. 48]. А. Мудрий вказує, що «система володіє живучістю, якщо під впливом збурювальних дій зовнішнього середовища, навіть при виході з ладу ряду елементів, здатна, змінивши відповідним чином структуру, режими функціонування, зберегти працездатність» [26, с. 75]. Г. Черкесов та І. Шубинський визначають живучість як «здатність системи зберігати та відновлювати здатність до виконання основних функцій у заданому обсязі та протягом заданого наробітку при зміні структури системи та (або) алгоритмів та умов її функціонування внаслідок непередбачених регламентом нормальної роботи несприятливих впливів» [27, с. 7]. В. Флейшман назвав живучістю системи «якість системи активно (за допомогою відповідним чином організованої структури та поведінки) протистояти шкідливим впливам зовнішнього середовища» [28, с. 121]. І. Рябінін під живучістю розуміє «здатність системи зберігати властивості, необхідні для виконання заданого призначення, при форс-мажорних вражаючих впливах, не передбачених умовами нормальної експлуатації» [29, с. 20]. Нарешті, Державний стандарт України ДСТУ 2860-94 «Надійність техніки. Терміни та визначення», містить таке визначення поняття живучість: «властивість об'єкту зберігати

обмежену працездатність в умовах зовнішніх діянь, що призводять до відмов його складових частин» з приміткою «живучість характеризує властивість об'єкта протистояти розвитку критичних відмов при будь-яких умовах експлуатації, включаючи і ті, що не передбачені документацією» [30].

Як бачимо, в переважній більшості визначень поняття «живучість» можна виділити три ключові ідеї:

- непередбачуваність факторів, що впливають на систему;
- припустимість зниження ефективності, часткової втрати функцій, обмеженості працездатності тощо, але за умови збереження та можливості відновлення основних функцій системи;
- необхідність або здатність змінити структуру та (або) алгоритми функціонування системи.

Саме ці ідеї, на наш погляд, і є найцікавішими з точки зору поведінки підприємства в умовах непередбачуваності.

Незважаючи на це, в пострадянській економічній науці поняття живучості використовується нечасто. Можливо, це пов'язане саме з непоширеністю й поняття «непередбачуваність» як характеристики умов функціонування підприємства? Або ж із самою сутністю непередбачуваності, що робить її дослідження достатньо складним? У тому ж «Кібернетичному словнику», наприклад, відмічається, що теорія оцінки живучості «розвинена слабо у зв'язку зі складністю передбачення малоймовірних катастрофічних ситуацій» [18, с. 172], які, до речі, є проявом лише одного з різновидів непередбачуваності.

Та все ж є приклади використання поняття живучості в контексті економіки. Як не дивно, живучість як характеристика економіки використовується у військовій науці. У «Військовому енциклопедичному словнику» живучість економіки визначена як «здатність економіки держави зберігати і, за необхідності, швидко відновлювати свій потенціал у період війни або військового конфлікту» [31, с. 562]. Є приклади використання поняття живучості й «у мирних цілях». Так, К. Гриценко відмічає, що «живучість економічної системи визначається її здатністю зберігати та відновлювати свій потенціал в динамічному середовищі» [32, с. 97]. А. Бакурова вважає живучість складовим елементом життєздатності соціально-економічної системи та пояснює, що «живучість характеризується тривалістю, часом існування й здатністю системи відновлюватися» [33, с. 69]. Колектив авторів у складі А. Білого, Ю. Лисенка, А. Мадиха, К. Макарова стверджує, що «поняття живучості унікальне тим, що відображає всі можливості підприємства до виживання в екстремальних (катастрофічних) умовах, включаючи можливості адаптації, стійкості, надійності. В таких умовах метою підприємства є не отримання прибутку, а виживаність: вартість адаптації підприємства, швидкість здійснення маневру на живучість не впливають» [34, с. 31]. Цікаво, що процитоване твердження про зсув фокусу діяльності підприємства з отримання прибутку на виживаність перекликається не тільки з «побутовим», ненауковим відношенням до підприємства у «складні часи», але й, наприклад, з розумінням виживаності (разом зі стійкістю) ще в роботах прибічників «теорії дрібних селянських господарств» (кінець XIX –

початок ХХ ст.). Так, у А. Чаянова в роботі «Організація селянського господарства» мова про стійкість і виживаність йде саме в контексті спроможності дрібного селянського господарства зберігати ключові свої якості, на деякий час втрачаючи при цьому прибутки та можливості розвитку (що, на думку А. Чаянова, в аналогічній ситуації приведе до банкрутства та ліквідації капіталістичного підприємства іншої форми та масштабу) [35].

Саме здатність підприємства зберігати свої ключові функції, жертвуючи, за необхідності, прибутковістю (або ж часткою ринку, якістю продукції, умовами діяльності персоналу тощо) в ситуаціях, коли внутрішні або зовнішні умови діяльності підприємства змінюються непередбачено (за сутністю, часом, масштабом тощо), а в подальшому відновлювати й навіть покращувати показники своєї діяльності порівняно з тими, що були до початку впливу непередбаченості (хоча б і з іншим асортиментом, структурою, підходами тощо) і є, на наш погляд, важливою характеристикою підприємства в сучасних економічних умовах. І ключовими складовими цієї здатності є саме готовність та спроможність підприємства тимчасово (але, за потреби, на значний час) втрачати свої позиції («жертвувати») та змінювати (за необхідності — радикально) свою архітектуру (продукти, процеси, структуру тощо), щоб забезпечити в подальшому відновлення та зростання. Такий підхід суперечить багатьом визначенням поняття «стійкість», в яких йдеться, зокрема, й про необхідність збереження максимальної ефективності діяльності підприємства (наприклад, визначення О. Ареф'євої, згадане вище). При цьому потрібно брати до уваги:

- можливість позитивних, проривних непередбачуваних змін (відкриття нових ринкових ніш, спрощення правового регулювання, доступність нових технологій, отримання нових компетенцій тощо). У несподівано-позитивно змінених умовах підприємство також має бути здатним своєчасно скористатися можливостями, що відкрились;
- необхідність розуміння, ідентифікації «геному» підприємства, тобто тієї мінімальної комбінації складових його архітектури та зв'язків із середовищем, яка, власне, й дозволяє вважати підприємство таким, що зберіглося, навіть за істотних його змін.

Відтак підприємство, що є системою «живою», тобто здатною до саморегулювання, самостійної зміни своєї архітектури тощо, має прагнути не прогнозувати (це неможливо за самою сутністю непередбачуваності, див., наприклад, [36]), а вчасно помічати, виявляти нищівні або проривні непередбачувані зміни внутрішнього та зовнішнього характеру, та змінювати (за потреби — кардинально) асортимент власної продукції, структуру замовників та постачальників, організаційну структуру, корпоративну культуру тощо, зберігаючи при цьому ті свої функції, склад контрагентів, працівників, компетенцій тощо, комбінація яких і складає індивідуальність конкретного підприємства.

З урахуванням вищенаведеного, вважаємо, що властивістю підприємства, що характеризує його здатність діяти в умовах непередбачуваності, є саме живучість. Узагальнюючи визначення живучості з теорії систем, а також технічних наук,

попередньо пропонуємо таке визначення живучості підприємства — *це здатність підприємства продовжувати та, згодом, розвивати свою діяльність (навіть за тимчасової значної втрати прибутковості, зниження рівня якості діяльності тощо) або використовувати нові можливості (хоча б частково) після, відповідно, нищівного або проривного впливу непередбачуваних факторів внутрішньої та (або) зовнішньої для підприємства природи, адаптуючись до змінених умов діяльності, зберігаючи, при цьому, свою індивідуальність.*

Висновки, перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження запропоновано поняття «живучість підприємства» як характеристика його поведінки в умовах непередбачуваності. Однак визначення цього поняття потребує уточнення та розвитку. Також необхідно з'ясувати, як можна оцінювати живучість підприємства, та яку саме роль відіграє адаптивність підприємства в забезпеченні його живучості.

Література

1. Ареф'єва О. В. Управління економічною стійкістю підприємств / О. В. Ареф'єва. — К : Вид-во Європейського університету, 2011. — 230 с.
2. Бакунов О. О. Концептуальні основи управління економічною стійкістю торговельного підприємства / О. О. Бакунов, О. В. Сергєєва. — Донецьк : Міністерство освіти і науки України, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2010. — 230 с.
3. Костирко І. Г. Фінансово-економічна стійкість сільськогосподарських підприємств: теорія і практика / І. Г. Костирко, Т. І. Поверляк. — Львів : Ліга-Прес, 2014. — 196 с.
4. Лазарева М. Г. Динамічна стійкість холдингових структур / М. Г. Лазарева. — Київ - Херсон : Київський національний університет будівництва і архітектури МОН України, ПП Вишемирський В.М., 2014. — 436 с.
5. Лахтіонова Л. А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності / Л. А. Лахтіонова. — К : Знання України, 2013.
6. Пілецька С. Т. Антикризове управління економічною стійкістю промислового авіапідприємства / С. Т. Пілецька. — Київ : Центр учбової літератури, 2014. — 320 с.
7. Синиця Л. В. Оцінка стійкості підприємства / Л. В. Синиця. — Донецьк : Юго-Восток, 2010. — 184 с.
8. Ткачук В. І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств / В. І. Ткачук. — Житомир : Вид-во "Волинь", 2013. — 276 с.
9. Уманець Т. В. Управління стійкістю функціонування підприємств малого бізнесу: методичні та практичні аспекти / Т. В. Уманець, О. В. Дарієнко. — Донецьк : ВІК, 2012. — 293 с.
10. Ячменьова В. М. Стійкість діяльності промислових підприємств: оцінка та забезпечення / В. М. Ячменьова. — Сімферополь : ВД "АРІАЛ", 2010. — 472 с.
11. Математический энциклопедический словарь / під ред. Ю. В. Прохоров. — М. : Советская энциклопедия, 1988. — 847 с.
12. Асаул М. А. Управление устойчивостью предпринимательских структур / М. А. Асаул. — С-Пб. : Издание института проблем экономического возрождения, 2008. — 285 с.
13. Краснощочкова Ю. В. Економічна стійкість як одна з головних умов забезпечення життєздатності суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі / Ю. В. Краснощочкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — 2012. — № 36. — С. 207–213.
14. Говорунов О. Г. Непередбачуваність в системі понять "невизначеність - ризик" / О. Г. Говорунов // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць

- Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. — 2016. — № 1 (12). — С. 5–12.
15. Артюхов В. В. Общая теория систем: самоорганизация, устойчивость, разнообразие, кризисы / В. В. Артюхов. — М : Книжный дом “ЛИБРОКОМ” , 2009. — 224 с.
  16. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности / И. В. Прангишвили. — М. : СИНТЕГ , 2000. — 528 с.
  17. Макаров С. О. Рассуждения по вопросам морской тактики / С. О. Макаров. — М. : Военмориздат , 1943. — 516 с.
  18. Словарь по кибернетике / під ред. В. М. Глушков. — К : Гл. ред. УСЭ , 1979.
  19. Крапивин В. Ф. О теории живучести сложных систем / В. Ф. Крапивин. — М. : Наука , 1978. — 248 с.
  20. Ван Гиг Дж. - Прикладная общая теория систем. Т.2..djvu / .
  21. Стекольников Ю. И. Живучесть систем / Ю. И. Стекольников. — С-Пб. : Политехника , 2002. — 155 с.
  22. Кайдалов Р. О. Ефективність і живучість систем озброєння та військової техніки / Р. О. Кайдалов, Г. М. Маренко, А. В. Ковтун. — Х. : Акад. ВВ МВС України , 2013. — 110 с.
  23. Гуляев В. А. Организация живучих вычислительных структур / В. А. Гуляев, А. Г. Додонов, С. П. Пелехов. — Киев : Наук. думка , 1982. — 140 с.
  24. Додонов А. Г. Живучесть информационных систем / А. Г. Додонов, Д. В. Ландэ. — К. : Наук. думка , 2011. — 256 с.
  25. Додонов А. Г. Живучість складних систем: аналіз та моделювання / А. Г. Додонов, М. Г. Кузнецова, О. С. Горбачик. — К. : НТУУ “КПІ” , 2009. — 264 с.
  26. Проектирование промышленных систем повышенной живучести / під ред. Б. Б. Тимофеев. — Киев : Ин-т кибернетики им. В.М. Глушкова АН УССР , 1986. — 93 с.
  27. Черкесов Г. Н. Методы и модели оценки живучести сложных систем / Г. Н. Черкесов, И. Б. Шубинский. — М. : Знание , 1987. — 116 с.
  28. Флейшман Б. С. Элементы теории потенциальной эффективности сложных систем / Б. С. Флейшман. — М. : Издательство “Советское радио” , 1931. — 224 с.
  29. Рябинин И. А. Надежность и безопасность структурно-сложных систем / И. А. Рябинин. — С-Пб. : Политехника , 2000. — 248 с.
  30. Надійність техніки. Терміни та визначення : ДСТУ 2860-94 / К. : Держспоживстандарт України , 1994. — 96 с.
  31. Военный энциклопедический словарь / під ред. А. П. Горкин, під ред. В. А. Золотарев, під ред. В. М. Карев. — М. : Большая Российская энциклопедия, “РИПОЛ КЛАССИК” , 2001. — 848 с.
  32. Гриценко К. Г. Життєздатність страховика / К. Г. Гриценко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2012. — № 1. — С. 93–100.
  33. Сергєєва Л. Н. Моделювання структури життєздатних соціально-економічних систем / Л. Н. Сергєєва, А. В. Бакурова. — Запоріжжя : КПУ , 2009. — 200 с.
  34. Белый А. П. Комплексные оценки в системе рейтингового управления предприятием / А. П. Белый, Ю. Г. Лысенко, А. А. Мадых, К. Г. Макаров. — Донецк : Юго-Восток , 2003. — 117 с.
  35. Чаянов А. В. Крестьянское хозяйство. Избранные труды / А. В. Чаянов. — М. : Экономика , 1989. — 492 с.
  36. Говорунов О. Г. Застосовність методів прогнозування та управління ризиками в умовах непередбачуваності / О. Г. Говорунов // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. — № 1 (32). — С. 183–192.

References

1. Arefjeva O. V. Upravlinnja ekonomichnoju stijkistju pidprijemstv / O. V. Arefjeva. — K : Vyd-vo Jevropejskogho universytetu , 2011. — 230 s.

2. Bakunov O. O. Konceptualni osnovy upravlinnja ekonomichnoju stijkistju torghoveljnogho pidpryjemstva / O. O. Bakunov, O. V. Serghjejeva. — Donecjk : Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Donecckyj nacionalnyj universytet ekonomiky i torghivli imeni Mykhajla Tughan-Baranovs'koghogo , 2010. — 230 s.
3. Kostyrko I. Gh. Finansovo-ekonomichna stijkistj sil's'koghospodars'kykh pidpryjemstv: teorija i praktyka / I. Gh. Kostyrko, T. I. Poverljak. — Ljviv : Ligha-Pres , 2014. — 196 s.
4. Lazareva M. Gh. Dynamichna stijkistj kholdyngovykh struktur / M. Gh. Lazareva. — Kyjiv - Kherson : Kyjivskij nacionalnyj universytet budivnyctva i arkhitektury MON Ukrainy, PP Vyshemyrs'kij V.M. , 2014. — 436 s.
5. Lakhtionova L. A. Analiz finansovoi stijkosti sub'jektiv pidpryjemnyckoji dijajlnosti / L. A. Lakhtionova. — K : Znannja Ukrainy , 2013.
6. Pilecjka S. T. Antykryzove upravlinnja ekonomichnoju stijkistju promyslovogho aviapidpryjemstva / S. T. Pilecjka. — Kyjiv : Centr uchbovovi literatury , 2014. — 320 s.
7. Synycja L. V. Ocinka stijkosti pidpryjemstva / L. V. Synycja. — Donecjk : Jugho-Vostok , 2010. — 184 s.
8. Tkachuk V. I. Ekonomichna bezpeka ta stijkistj sil's'koghospodars'kykh pidpryjemstv / V. I. Tkachuk. — Zhytomyr : Vyd-vo "Volynj" , 2013. — 276 s.
9. Umanecj T. V. Upravlinnja stijkistju funkcionuvannja pidpryjemstv malogho biznesu: metodychni ta praktychni aspekty / T. V. Umanecj, O. V. Darijenko. — Donecjk : VIK , 2012. — 293 s.
10. Jachmenjova V. M. Stijkistj dijajlnosti promyslovykh pidpryjemstv: ocinka ta zabezpechennja / V. M. Jachmenjova. — Simferopolj : VD "ARIAL" , 2010. — 472 s.
11. Matematycheskij encyklopedycheskij slovarj / pid red. Ju. V. Prokhorov. — M. : Sovetskaja encyklopedija , 1988. — 847 s.
12. Asaul M. A. Upravlenye ustojchyvostiju predprynimatel's'kykh struktur / M. A. Asaul. — S-Pb. : Yzdanye ynstitutu problem ekonomycheskogho vozrozhennja , 2008. — 285 s.
13. Krasnoshhokova Ju. V. Ekonomichna stijkistj jak odna z gholovnykh umov zabezpechennja zhyttjezdatnosti sub'jekta ghospodarjuvannja u dovghostrokovij perspektyvi / Ju. V. Krasnoshhokova // Problemy i perspektyvy rozvytku bankiv's'koi systemy Ukrainy. — 2012. — # 36. — S. 207–213.
14. Ghovorunov O. Gh. Neperedbachuvanistj v systemi ponjatj "nevyznachenistj - ryzyk" / O. Gh. Ghovorunov // Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryjemnyctva: Zbirnyk naukovykh pracj Kharkiv's'kogho nacionaljnogho avtomobiljno-dorozhnogho universytetu. — 2016. — # 1 (12). — S. 5–12.
15. Artjukhov V. V. Obshhaja teoryja system: samoorghanyzacyja, ustojchyvostj, raznoobrazje, kryzysy / V. V. Artjukhov. — M : Knyzhnyj dom "LYBROKOM" , 2009. — 224 s.
16. Pranghyshvyly Y. V. Systemnyj podkhod y obshhesystemnye zakonomernosty / Y. V. Pranghyshvyly. — M. : SYNTEGh , 2000. — 528 s.
17. Makarov S. O. Rassuzhdenija po voprosam morskoi taktyky / S. O. Makarov. — M. : Voenmoryzdat , 1943. — 516 s.
18. Slovarj po kybernetyke / pid red. V. M. Ghlushkov. — K : Ghl. red. USŹ , 1979.
19. Krapyvyn V. F. O teoryi zhyvuchesty slozhnykh system / V. F. Krapyvyn. — M. : Nauka , 1978. — 248 s.
20. Van Ghygh Dzh. - Prykladnaja obshhaja teoryja system. T.2..djvu / .
21. Stekoljnykov Ju. Y. Zhyvuchestj system / Ju. Y. Stekoljnykov. — S-Pb. : Polytekhnyka , 2002. — 155 s.
22. Kajdalov R. O. Efektyvnistj i zhyvuchistj system ozbrojennja ta vijs'kovoji tekhnyki / R. O. Kajdalov, Gh. M. Marenko, A. V. Kovtun. — Kh. : Akad. VV MVS Ukrainy , 2013. — 110 s.
23. Ghuljaev V. A. Orghanyzacyja zhyvuchykh vychyslytelnykh struktur / V. A. Ghuljaev, A. Gh. Dodonov, S. P. Pelekhov. — Kyev : Nauk. dumka , 1982. — 140 s.
24. Dodonov A. Gh. Zhyvuchestj ynformacyonnykh system / A. Gh. Dodonov, D. V. Lande. — K. : Nauk. dumka , 2011. — 256 s.

25. Dodonov A. Gh. Zhyvuchistij skladnykh system: analiz ta modeljuvannja / A. Gh. Dodonov, M. Gh. Kuznjecova, O. S. Ghorbachyk. — K. : NTUU “KPI”, 2009. — 264 s.
26. Proektyrovanye promyshlennykh system povyshennoj zhyvuchesty / pid red. B. B. Tymofeev. — Kyev : Yn-t kybernyky ym. V.M. Ghlushkova AN USSR , 1986. — 93 s.
27. Cherkesov Gh. N. Metody y modely ocenky zhyvuchesty slozhnykh system / Gh. N. Cherkesov, Y. B. Shubynskij. — M. : Znanye , 1987. — 116 s.
28. Flejshman B. S. Elementy teoryy potencyalnoj efektyvnosti slozhnykh system / B. S. Flejshman. — M. : Yzdateljstvo “Sovetskoe radyo” , 1931. — 224 s.
29. Rjabynyn Y. A. Nadezhnostj y bezopasnostj strukturno-slozhnykh system / Y. A. Rjabynyn. — S-Pb. : Polytekhnika , 2000. — 248 s.
30. Nadijnistj tekhniki. Terminy ta vyznachennja : DSTU 2860-94 / K. : Derzhspozhyvstandart Ukrainy , 1994. — 96 s.
31. Voennyj encyklopedycheskij slovarj / pid red. A. P. Ghorkyn, pid red. V. A. Zolotarev, pid red. V. M. Karev. — M. : Boljshaja Rossyjskaja encyklopedyja, “RYPOL KLASSYK” , 2001. — 848 s.
32. Ghrycenko K. Gh. Zhyttjezdattistj strakhovyka / K. Gh. Ghrycenko // Zbirnyk naukovykh pracj Nacionalnogho universytetu derzhavnoji podatkovoji sluzhby Ukrainy. — 2012. — # 1. — S. 93–100.
33. Serghjejeva L. N. Modeljuvannja struktury zhyttjezdattnykh socialjno-ekonomichnykh system / L. N. Serghjejeva, A. V. Bakurova. — Zaporizhzhja : KPU , 2009. — 200 s.
34. Belyj A. P. Kompleksnye ocenky v systeme rejtynghovogho upravlenija predpryjatyem / A. P. Belyj, Ju. Gh. Lysenko, A. A. Madykh, K. Gh. Makarov. — Doneck : Jugho-Vostok , 2003. — 117 s.
35. Chajanov A. V. Krestijanskoe khozajstvo. Yzbrannye trudy / A. V. Chajanov. — M. : Ekonomyka , 1989. — 492 s.
36. Ghovorunov O. Gh. Zastosovnistj metodiv proghnozuvannja ta upravlinnja ryzykamy v umovakh neperedbachuvanosti / O. Gh. Ghovorunov // Teoretychni ta prykladni pytannja ekonomiky. Zbirnyk naukovykh pracj. — # 1 (32). — S. 183–192.

Александр Говорунов,
аспирант кафедры «Экономика предприятия»
КНУ имени Тараса Шевченко
генеральный директор ООО «РОЙВИКС»

ЖИВУЧЕСТЬ КАК ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ НЕПРЕДСКАЗУЕМОСТИ

Исследовано понятие устойчивости в контексте деятельности предприятия в условиях неопределенности.

Экономисты применяют понятие «устойчивость» для характеристики предприятия, осуществляющего деятельность в условиях неопределенности. Несмотря на многочисленность научных работ, посвященных различным аспектам устойчивости предприятия, это понятие и его разновидности (экономическая устойчивость, финансовая устойчивость и т.д.) остаются дискуссионными. К тому же в подавляющем большинстве определений этого понятия не учитываются непредсказуемые изменения условий функционирования предприятия, которые выходят за границы планируемых или ожидаемых колебаний.

Проанализировано понятие «живучести» в теории систем, технических науках, экономике. Для характеристики предприятия в условиях непредсказуемости предложено определение «живучести предприятия».

Ключові слова: живучість, непредсказуемость, предприятие, прогнозирование, стойкость.

Olexander Govorunov,
Ph. D. Student of Department of Business Economics
Taras Shevchenko Kyiv National University
CEO of ROIVIX, LLC

SURVIVABILITY AS CHARACTERISTICS OF THE COMPANY IN AN UNPREDICTABLE

It studied the concept of sustainability in the context of the enterprise in conditions of uncertainty.

Economists use the term "sustainability" as the enterprise characteristics, operating in the conditions of uncertainty. Despite the large number of scientific papers on various aspects of the sustainability of the enterprise, the concept and its variants (economic stability, financial stability, etc.) remain controversial. In addition, the vast majority of the definitions of this concept does not take unpredictable changes in the conditions of functioning of the enterprise, which go beyond the boundaries of the planned or anticipated fluctuations.

We had analyzed the concept of "survivability" in the theory of systems, technical sciences, economics. It suggested the definition of "enterprise survivability" to the company activity in conditions of unpredictability.

Keywords: forecasting, enterprise, survivability, sustainability, unpredictability.